

İstismarı Önlemede Psikolojik Danışmanların Etik, Yasal Sorumlulukları ve Önleyici Rehberlik Çalışmalarına Öneriler

MAKALE TÜRÜ	Başvuru Tarihi	Kabul Tarihi	Erken Görünüm Tarihi
Derleme Makalesi	11.09.2019	23.09.2020	24.09.2020

Nesime Can ¹
Ankara Üniversitesi

Öz

Milli Eğitim Bakanlığı, her yıl, ülke genelindeki eğitim kurumlarında çalışan psikolojik danışmanlar tarafından rehberlik planlarına dahil edilerek yıl boyunca çalışmalar yapmaları için iki genel rehberlik hizmeti hedefi belirlemektedir. Bakanlıkça 2018-2019 öğretim yılı için belirlenmiş bu iki genel hedeften biri ihmal ve istismardan korunma olmuştur. Bu durum ihmal ve istismar konusunun ülke genelinde var olan bir sorun olduğunu işaret ederken aynı zamanda okul ve rehberlik araştırma merkezlerinde görev yapan psikolojik danışmanlara son derece önemli bir konudaki sorumluluklarını hatırlatır niteliktedir. Bu önemli sorumluluk göz önüne alınarak derlenen bu makalenin içeriği ve amaçları şu şekilde sıralanmaktadır: (1) ihmal ve istismarın tanımı ve belirtileri, (2) istismarla ilgili etik ve yasal sorumluluklar, (3) adli ihbar süreci (5) koruma ve önleme çalışmaları, (6) krize müdahale ile ilgili öneriler ile uygulamaya dönük açıklamalar sunmak.

Anahtar sözcükler: İhmal, istismar, etik, yasal sorumluluklar, kanıta dayalı psikolojik danışma, önleyici rehberlik.

¹Sorumlu Yazar: Öğr. Gör. Dr., Eğitim Bilimleri Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Anabilim Dalı, E-posta: nesime.can@ankara.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0002-6448-1275>

Türkiye İstatistik Kurumu'nun (TÜİK) verilerine göre 82 milyonu aşmış olan Türkiye nüfusunun yaklaşık 23 milyonunu 18 yaşın altındaki çocuk nüfus oluşturmaktadır (TÜİK, 2019). Ülke nüfusunun dörtte birinden fazlasını çocukların oluşturduğu göz önüne alındığında çocukları ve sorunlarını daha yakından tanımanın gerekli olduğu düşünülmektedir. Milli Eğitim Bakanlığı'nın 2018-2019 öğretim yılı için belirlediği iki genel rehberlik hizmetleri hedeflerinden biri ihmal ve istismardan korunmadır (Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü, 2018). Bu durum, ihmal ve istismar konusunun Türkiye'deki çocukların karşılaştığı en önemli sorunlardan biri olduğu gerçeğini destekler niteliktedir. 2018 yılında yayınlanan çocuk istismarı raporuna göre Türkiye'deki çocuk mağdur sayısı 2014'te 74.064 iken 2016'da 83.552'ye yükselmiştir. Yine aynı rapordaki veriler çocuk cinsel istismar hükümlülerinin yüzdesinin 2006 yılında %42.5 iken 2016 yılında %58.8'e yükseldiğini öne sürmektedir. Cinsel suç mağduru olan çocukların yüzdesi ise 2014'ten 2016'ya %33 artmıştır (Polat, 2018). Bu rakamlar durumun ciddiyeti ile ilgili fikir vermesine karşın çocuk istismarı ile ilgili güncel verilere ulaşamaması düşündürücüdür.

Sanay'in (2018) Diyarbakır Barosu Çocuk Hakları Merkezi başkanı ile yaptığı görüşmeden aktardığı bilgiye göre 2015 yılında cinsel istismar suçu ile ilgili açılan dava dosyası sayısı (17 bin) terörle ilgili açılan dava sayısından (16 bin) daha fazladır. Ayrıca, Koçtürk ve Yüksel'in (2018) okul ortamında gerçekleşen çocuk cinsel istismarının özelliklerini belirlemek amacıyla yaptıkları çalışmaya göre incelenen 2.238 olayın 125'inin cinsel istismar olayı olduğu ve istismar gerçekleştirenlerin %64'ünün yetişkin bireyler olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Suçu işleyen bu bireylerin tamamına yakını öğretmenlerken, faillerin mağdurları fiziksel istismara uğrattıkları, tehdit ettikleri, manipüle ettikleri, ayrıca mağdurların cinsel içerikli fotoğraf veya videolarını çektikleri not edilmiştir. Yaklaşık 95 olayın geç de olsa rapor edildiği not edilmiştir. Faillerin büyük bir kısmının ise erkek olduğu aynı çalışmada belirtilmiştir.

Tüm bu veriler ışığında düşünüldüğünde, çocuklarla çalışan psikolojik danışmanların cinsel istismar konusunda bilgili ve donanımlı olmaları beklenmektedir. Fakat cinsel istismarla ilgili bir olay ile karşılaşıldığında pek çok okul psikolojik danışmanı kendilerini zorlu bir etik ikilem içinde bulduklarını rapor etmişlerdir (Sivis-Cetinkaya, 2015). Sivis-Cetinkaya (2014) %83'ünü okul psikolojik danışmanlarının oluşturduğu 172 psikolojik danışmandan yaşadıkları etik ikilemlerle ilgili veri toplanmış ve içerik analizi ile verileri değerlendirmiştir. İncelenen 172 farklı olay sonucunda katılımcıların en çok gizlilik ve mahremiyet (%56.4) ile ilgili etik ikilemler yaşadıkları ortaya çıkmıştır. Bu çalışmada, rapor edilen olayların %40.2'sinin cinsel istismar, %37.1'inin ise çocuk cinsel istismarı ile ilgili olduğu not edilmiştir. Sivis-Cetinkaya (2014), incelenen 172 olayın yaklaşık %21'nin (n= 36) çocuk cinsel istismarı, bu olayların %47.2'sinin (n= 17) ise ensest vakaları olduğunu belirtmiştir. Çocuk cinsel istismarı ile ilgili durumların %40'ının (n= 14) ve ensest vakalarının ise %57'sinin (n= 8) ilgili adli birimlere ihbar edilmediği vurgulanmıştır. Bu olayların rapor edilmeme nedenleri, idarecilerin okul psikolojik danışmanlarını engellemesi veya rapor edilmemesi konusunda yönlendirmesi olarak belirtilmiştir.

Adli ihbar yapılan durumlarda ise bazı yöneticilerin okul psikolojik danışmanlarına yeterli desteği sağlamadıkları ve işbirliği içinde çalışmadıkları not edilmiştir. Adli ihbar durumu ile ilgili yaşanan sıkıntıların bir diğer nedeninin de aileler olduğu belirtilmiştir. Ayrıca ensestini yaşadığını bilen ailelerin, durumun rapor edilmesini istemedikleri ve rapora itiraz ettikleri vurgulanmıştır (Sivis-Cetinkaya, 2015).

Türkiye genelinde ensest konusunda yapılmış kapsamlı ve güncel bir çalışmanın (Sanay, 2018) sonuçları Sivis-Cetinkaya'nın (2014; 2015) yaptığı araştırmaların sonuçları ile tutarlı bulunmuştur. Sanay (2018) bir ailede ensest vakası yaşandığında ve olayla ilgili anneler tepkisini gösterdiğinde olayın daha hızlı ve kolay rapor edildiğini; mağdurun da olayın üstesinden gelmek için daha çok çaba harcadığını belirtmiştir. Fakat bu belirleme çoğu olayda annelerin çocuklarına inanmadıkları ve hatta çocukları suçladıkları gerçeğinin altını da çizmiştir. Başka bir çalışmada, genel istismar vakalarında cinsel istismarın ortaya çıkmasındaki en etkili kişilerden birinin anne olduğu gerçeğinin altı çizilmiş ve mağdurun gözünde annenin güçlü bir karaktere sahip olup olmamasının, yaşanan istismarın anne ile paylaşılıp paylaşılmaması üzerinde önemli bir etkisinin olduğu belirtilmiştir (Paslı, 2017). Eğer mağdur yaşanan istismar olayını ailesinden biri ile paylaşmazsa, ileriki yıllarda güvendiği bir öğretmeni ile paylaşarak olayın gün yüzüne çıkmasını sağlayabilmektedir (Koçtürk, 2018; Paslı, 2017). Bu nedenle de öğretmenler ve özellikle psikolojik danışmanlar cinsel istismar mağdurlarının hikayelerine tanık olan ve olayın gün yüzüne çıkmasında önemli bir rolü üstlenen kimselerdir.

İstismar olaylarında çocukların kendilerini yakın hissettikleri öğretmenlerle ve okul psikolojik danışmanları ile iletişime geçtikleri bilinmektedir (Koçtürk, 2018; Tat ve Öztürk, 2019). Bu nedenle de cinsel istismarla ilgili önleyici çalışmaların okullarda ve rehberlik araştırma merkezlerinde yapılmasının önemli olduğu düşünülmektedir. Bu çalışmada; çocuk ihmal ve istismarı tanımlanmış, istismarın belirtileri açıklanmış, okul rehberlik servislerinde ve rehberlik araştırma merkezlerinin (RAM) rehberlik hizmetleri bölümünde çalışan psikolojik danışmanların yasal ve etik sorumlulukları ile birlikte adli ihbar süreci tartışılmış, okul ve RAM'larda çalışan psikolojik danışmanların cinsel istismar konusunda uygulayabilecekleri kanıta dayalı önleyici ve krize (bunalıma) müdahale edici rehberlik çalışmaları ile ilgili öneriler sunulmuştur.

İhmal ve İstismarın Tanımı ve Belirtileri

İhmal, bir çocuk için gerekli yiyecek, bakım, giysi, barınak, gözetim veya tıbbi yardım sağlanamaması durumu (Lambie, 2005) iken; istismar, kısaca olumsuz bir davranışla çocuğa zarar verme durumudur. İstismar, davranışın niteliğine ve çocukta yarattığı etkiye göre ise duygusal, fiziksel ve cinsel istismar olarak üçe ayrılmaktadır (WHO, 2006). Duygusal istismar tüm istismar çeşitlerinin temelini oluşturur. Bir çocuğun duygusal gelişimine, özsaygısına olumsuz etkisi olan her türlü eleştiri, tehdit, reddedilme ile sevgiden, destekten yoksun bırakma duygusal istismar olarak tanımlanır (Lambie, 2005). Duygusal istismarın fiziksel belirtileri konuşma bozukluğu, fiziksel ve duygusal gelişimde gecikme, ülser, astım ve ciddi alerjiler olabilir. Davranışlarda ise emme, sallanma, ısırma gibi alışkanlık bozuklukları; aşırı

pasif tavır; düşük özgüven; aşırı talepkar, saldırgan veya öfkeli davranışlar; antisosyal veya yıkıcı davranışlar; depresyon ve/veya intihar düşüncesi; ilgi çekmeye çalışma davranışı şeklinde kendini gösterebilir (Lambie, 2005; Prevent Child Abuse, PCA, 2019; WHO, 2003; 2006).

Fiziksel istismar, çocuğa karşı yapılan ve kaza sonucu oluşmamış fiziksel yaralanmalardır (Lambie, 2005). Basit morluklardan, ciddi kırık ve çatlakların oluşmasına ve hatta ölümle bile sonuçlanan vurma, dövme, yumruklama, tekme atma, ısırma, fırlatma, sarsma, yakma, bıçaklama ve boğma gibi çocuğa zarar veren tüm bu davranışlar fiziksel istismara örnektir. Fiziksel istismar belirtileri, vücuttaki açıklanamayan yaralanma ve morarmalar, kendine zarar verme davranışı, vücutta ısırik izleri, başın belli kısımlarında kellik, açıklanamayan kırık, sıyrık ve diğer yaralanmalardır. Davranışlarda ise daha sinirli, saldırgan veya hiperaktif olma durumu; ebeveyninden veya bakıcıdan korkma; yaralandığında veya canı yandığında çok az duygu ifadesinde bulunma veya hiç bulunmama; normalden farklı şekilde utangaç ve pasif (edilgin) olma gibi değişiklikler gözlenebilir (Lambie, 2005; PCA, 2019; WHO, 2003).

Cinsel istismar, 18 yaşından küçük bir çocuğun gelişimsel olarak hazır olmadığı ve anlamadığı cinsel eylemlere bir yetişkin tarafından dahil edilmesidir (WHO, 2003; 2006). Yalnızca tecavüz değil bedensel teması içeren her türlü davranış cinsel istismar kapsamında değerlendirilir. Encest ise birbiriyle evli olan aile üyeleri dışındaki bireyler arasında gerçekleşen sözlü-sözsüz, fiziksel, görsel her türlü cinsel davranıştır (Aslan ve Erkol, 2019). Cinsel istismarın fiziksel belirtileri; uyku bozuklukları ve/veya kabuslar, yürüme ve oturmada zorluk, cinsel organlarda ağrı, kaşıntı, morarma, kanama; cinsel hastalık; sık idrara çıkma ve hamileliktir. Davranışsal belirtiler ise, yaşına uygun olmayan cinsel etkinliklerde bulunma; cinsellikle ilgili ayrıntılı ve karmaşık bilgi sahibi olma; yatak ısılatma veya konuşmada gerileme; kıyafet değiştirme veya beden eğitimi derslerine katılmada isteksizlik; arkadaşları ile zayıf ilişkiler geliştirme olarak sıralanabilir. Ergenlerde ise suçlu ve saldırgan davranışlar; depresyon; kendine zarar verme davranışları, intihar eğilimi ya da fuhuş olabilir (Lambie, 2005).

Yaşanan istismar olayı mağdurun yaşamını pek çok yönden olumsuz olarak etkilerken hem ciddi hem de uzun vadeli etki bırakır (Koçtürk, 2018; Lambie, 2005). Alaggia'ya (2004) göre istismarın mağdurdaki ilk etkileri çaresizlik, umutsuzluk ve utançtır. Çocuk kendisini değersiz ve suçlu hissedebilir. Ayrıca istismarı yapan eğer tanıdığı ve ailesinden bir büyüğü ise mağdur, hatayı kendinde arayabilir ve bu sırrı başkaları ile paylaşmaktan korkabilir. Arkadaşları arasında kendini değersiz hissederek kendini sosyal ortamlardan geri çekebilir. Kendisi ve bedeni ile ilgili suçluluk ve utanç duyguları geliştirebilir. İstismar mağduru bir çocuk sınıfta ve sosyal yaşamında daha sessiz, sakın ve içine kapanık biri durumuna dönüşebilir ya da aksine saldırgan ve kavgacı da olabilir. Hatta bazı durumlarda kendisine ya da başkalarına zarar verebilir. Ayrıca bu çocuklar normalden fazla devamsızlık yapma ya da okulu bırakma eğiliminde de olabilirler. İstismarın uzun süreli etkileri arasında ise

depresyon ve kaygı bozuklukları, intihar eğilimi, gelişimsel gecikme, öğrenme bozuklukları, saldırgan davranışlar, düşük akademik başarı, uyuşturucu kullanımı ve erken yaşta hamilelik sayılabilir (Alaggia, 2004, Lambie, 2005; Koçtürk, 2019; PCA, 2019; Tat ve Öztürk, 2019; WHO, 2003).

İstismarla İlgili Etik ve Yasal Sorumluluklar

Türk Dil Kurumu (TDK) Sözlüğü (TDK, 2019) etiği “çeşitli meslek kolları arasında tarafların uyması veya kaçınması gereken davranışlar bütünü” olarak tanımlarken yasayı, “devletin yasama organları tarafından konulan ve uyulması gereken kurallar bütünü” olarak tanımlanmıştır. Tanımlardan da anlaşılacağı üzere, yasalar geneli kapsarken meslek etiği, daha dar kapsamlı ve doğrudan meslekle ilgilidir (Remley ve Herlihy, 2014). Psikolojik danışmanlar ihmal ve istismar olayları ile karşılaştıklarında hem etik hem de yasal sorumluluklarını göz önüne alarak davranışlarını gerektiğini hatırlamalıdır.

Etik Sorumluluk

Meslek etiği, bir mesleğin uygulanmasında mesleğin üyelerinin nasıl davranacakları konusunda yol göstermek için vardır (Remley ve Herlihy, 2014). Meslek örgütü tarafından belirlenen etik ilkeler, meslek üyelerine yol gösterici ifadeler olarak tanımlanır (Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Derneği; TÜRK PDR-DER, 2011). Ülkemizde, psikolojik danışmanlık meslek etiği TÜRK PDR-DER’in 2006 yılında güncelleyerek yayınladığı Psikolojik Danışma ve Rehberlik Alanında Çalışanlar İçin Etik Kurallar kitapçığı ile belirlenmiştir. Bu kitapçıkta temel ilkeler ve etik ölçünler (standartlar) listelenmiştir. Buna göre psikolojik danışmanların benimsemesi ve uygulaması gereken temel ilkelerden biri toplumsal sorumluluktur. Bu ilke kapsamında, psikolojik danışmanların toplumsal sorun olarak kabul edilen ihmal ve istismar gibi suçların nedenlerini anlamak, önlemek ve çözümü için gerekenleri yapmakla yükümlü oldukları söylenebilir. Ayrıca gerektiğinde adli mercilerle de işbirliği yapması beklenen psikolojik danışmanların, mesleki ve bilimsel sorumlulukla davranması da gereklidir (TÜRK PDR-DER, 2011). Aynı kitapçıkta, etik ölçünler (standartlar) arasında ise psikolojik danışmanların duygusal ve cinsel taciz konusunda dikkat etmeleri gereken konular şu şekilde listelenmiştir:

1. Psikolojik danışmanlar, danışanları ile duygusal ve cinsel ilişkilere girmezler. Duygusal-cinsel olarak sözel/sözel olmayan davranışlarda bulunmazlar. Psikolojik danışmanlar; öğrencileri, danışanları, yardımcıları, araştırmaya katılanlar gibi kendi sorumluluğu altında olan/çalışan kişilerle duygusal-cinsel ilişkiye girmezler.

2. Psikolojik danışmanlar, cinsel tacize uğramış olanlara ya da cinsel tacizde bulunanlara, diğer danışanlara gösterdikleri değer ve saygıyı göstererek psikolojik danışma hizmeti verirler. Ayrıca bunlar hakkında okuldan atılma, mesleklerinde terfi ettirilmeme, işe alınmama gibi durumlarda verilecek kararlara da katılmazlar. (TÜRK PDR-DER, 2011, s. 16).

Bu maddelerden anlaşılacağı üzere etik kurallar kitapçığı ihmal ve istismar ile ilgili bir durumda ne yapılacağı konusunda yönergeler sunmak yerine yaşanması olası duygusal ve cinsel taciz ile ilgili durumlarda danışman rolleri ile ilgili genel sınırlılıkları belirlemiştir.

Psikolojik danışmanların ihmal ve istismar konusundaki etik sorumlulukları farklı ülkelerde farklı biçimlerde belirlenmiştir. Örneğin, Amerika Birleşik Devletleri'nde Amerikan Psikolojik Danışma Derneği (ACA) kapsamında geliştirilmiş 2014 Etik Kurallar kitapçığında ihmal ve istismar ile ilgili herhangi bir yönerge bulunmazken Amerikan Okul Danışmanlığı Derneği (ASCA), okul danışmanları için etik standartları ve okul danışmanlarının ihmal ve istismar konusundaki rollerini ve sorumluluklarını belirleyerek listelemiştir. Bu etik ölçünler (standartlar) içerisinde zorbalık, taciz ve çocuk istismarı ile ilgili ayrı bir bölüm oluşturulmuştur. Bu bölümde, okul danışmanlarının çocuk ihmal ve istismarını yasal olarak bildirmekle yükümlü olduklarının altı çizilmiş, konu ile ilgili yasaların ve güncel değişikliklerin takip edilmesi gerektiği vurgulanmıştır. Ayrıca okul danışmanlarının çocuk ihmal ve istismarı konusunda eğitim alarak yetkin olmaları, istismarın belirtilerini saptayabilmeleri, öğrencileri ve eğitimcileri konu ile ilgili eğitmeleri beklenmektedir (ASCA, 2016). Ülkemizdeki etik kurallar kitapçığının da ihmal ve istismar konusunda psikolojik danışmanlara yol gösterici niteliğe sahip biçime getirilmesi ve uygulanması önemli görülmektedir.

Ayrıca mesleki sorumlulukların listelenmiş ilke ve ölçünlerle (standartlarla) sınırlı olmadığı hatırlanmalıdır (Nazlı, 2007). Bu sorumluluklar arasında psikolojik danışmanların "hak savunuculuğu" görevi de bulunmaktadır. Hak savunuculuğu (advocacy) "psikolojik danışmanların danışanın iyi oluşu önünde engel oluşturan kurumsal veya dışsal koşulları ortadan kaldırma ya da azaltmaya katkıda bulunmak üzere yaptıkları mesleki etkinlikler" olarak tanımlanmıştır (Keklik, 2010, s. 90). İhmal ve istismar ile ilgili toplumun ve eğitimcilerin bilinçlendirilmesi de psikolojik danışmanların hak savunuculuğu görevlerinin bir parçası olarak değerlendirilebilir. Bu konuyla ilgili çalışan derneklere destek olmak, medyada konu ile ilgili farkındalık yaratılmasını sağlamak ve hakkını savunamayacak durumda olan mağdur çocukların kendilerini savunabilmeleri için onları ve ailelerini bilgilendirip desteklemek de bu hak savunuculuğu görevinin parçalarıdır (Keklik, 2010). Bu nedenle psikolojik danışmanların tüm bu görev ve sorumlulukların bilincinde olarak mesleklerini sürdürmeleri son derece önemlidir.

Yasal Sorumluluk

Cinsel ihmal ve istismar konusu etik ilkelerden bağımsız olarak Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) Rehberlik Hizmetleri Yönetmeliğinde (2017) ele alınmış; psikososyal koruma, önleme ve krize (bunalıma) müdahale hizmetleri bölümünde kısaca değinilerek yürütülen faaliyetlerin Bakanlıkça düzenlendiği belirtilmiştir. Bu kapsamda, eğer bir çocuğun cinsel istismara uğradığı bilgisine ulaşırsa Milli Eğitim Bakanlığı Rehberlik Hizmetleri Yönetmeliğinin 12. Maddesi gereği Rehberlik Araştırma Merkezlerinin desteği ve katkısı ile psikososyal koruma, önleme ve krize

müdahale ekibi kurularak ekipçe gereksinim duyulan hizmetlerin sunulması gerekmektedir. Ayrıca 2019 yılında yayınlanan Psikososyal Koruma, Önleme ve Krize Müdahale Hizmetleri Yönergesi hem yürütücülerin hem de uygulayıcıların görev, yetki ve sorumluluklarını açıkça belirlemiştir. Bu yönetmelikte okul rehberlik servisinin görevleri arasında şu maddeler sıralanmıştır:

- (a) Psikososyal, koruma, önleme ve krize müdahale konularında sunulacak hizmetleri okul rehberlik hizmetleri programına dahil eder,
- (b) Psikososyal koruma, önleme ve krize müdahale hizmetleri kapsamında okul risk haritasını oluşturur ve gerekli durumlarda travma/krizden etkilenen bireyleri ilgili kurumlara yönlendirir ve izler,
- (c) Okul yönetimine, öğretmenlere, öğrencilere ve ailelere psikososyal koruma, önleme ve krize müdahale hizmetlerine yönelik çalışmalar düzenler, (ç) Okulda olası travma/kriz durumlarına karşı okul genelinde yapılması gereken psikososyal koruma, önleme ve krize müdahale çalışmalarına ilişkin okul yönetimi ve rehberlik ve araştırma merkezi ile işbirliği yapar, (d) Travma/kriz durumlarından etkilenen bireylerle ilişkin kayıtları başta gizlilik ilkesi olmak üzere etik kurallara uygun bir şekilde tutar ve muhafaza eder. (Psikososyal Koruma, Önleme ve Krize Müdahale Hizmetleri Yönergesi, 2019, s. 212).

Milli Eğitim Bakanlığı Rehberlik Hizmetleri Yönetmeliğinde (2017) ise okul psikolojik danışmanlarının ihmal ve istismar konusu ile ilişkili görev ve sorumlulukları daha genel ele alınmıştır. Madde 34'te listelenen şu görevler konu ile ilişkilendirilebilir: “(t) Öğrencilerin stresle, kişisel sorunlarla ve travmatik yaşantılarla baş etme becerileri geliştirmelerine destek olmak, (cc) İhtiyaçlar doğrultusunda, ailelere, öğrencilere, öğretmenlere ve idarecilere yönelik ilgili kurum ve kuruluşlarla iş birliği yaparak eğitim etkinlikleri gerçekleştirmek” (MEB Rehberlik Hizmetleri Yönetmeliği, 2017, s. 10). Bu görevler doğrultusunda okul psikolojik danışmanlarının çocuk ihmal ve istismarı konusunda öğrencilere, ailelere, okuldaki öğretmenlere ve yöneticilere bilgiler vermesi, mağdur öğrencilerle çalışarak travmatik yaşantılarla baş etmelerine yardımcı olmak amacıyla bireysel ve grup çalışmaları düzenlemeleri beklenmektedir. Ayrıca RAM Rehberlik Hizmetleri Bölümü çalışanlarının da özellikle okul psikolojik danışmanı olmayan okullarda bu tür çalışmaları gerçekleştirmeleri, öğrenci yoğunluğunun fazla olduğu okullarda ise okul psikolojik danışmanlarına destek çalışmalar planlayarak uygulamaları son derece gerekli ve önemlidir.

Cinsel istismar konusu ile ilgili yasal belgeler incelendiğinde okul psikolojik danışmanlarının Bileşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi, 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu (TCK) ile ilgili bilgi sahibi olmaları gerektiği anlaşılır. Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesinin 34. Maddesine göre çocuklar her türlü cinsel sömürüye ve cinsel suistimale karşı korunmalıdır (UNICEF, 2004). Ayrıca 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu'nun (2005) 6. Maddesine göre “adli ve idari merciler, kolluk görevlileri, sağlık ve eğitim

kuruluşları, korunma ihtiyacı olan çocuğu Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumuna bildirmekle yükümlüdür.” Türk Ceza Kanunu incelendiğinde Madde 103’ün çocukların cinsel istismarı, Madde 104’ün reşit olmayanla cinsel ilişki ve Madde 105’in ise cinsel taciz suçlarının içeriği ve sonuçları ile ilgili bilgiler verdiği görülebilir. Fakat psikolojik danışmanları doğrudan ilgilendiren madde TCK’nın 278. ve 279. maddeleridir. Özellikle madde 279 kamu görevlisinin suçu doğrudan bildirmesi yükümlülüğü ile ilgilidir: “Kamu adına soruşturma ve kovuşturmayı gerektiren bir suçun işlendiğini göreviyle bağlantılı olarak öğrenip de yetkili makamlara bildirimde bulunmayı ihmal eden veya bu hususta gecikme gösteren kamu görevlisi, altı aydan iki yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır”. Kısaca bu madde, psikolojik danışmanların cinsel istismar ile ilgili herhangi bir duyum aldıklarında durumun doğru olup olmadığından emin olmaksızın adli birimlere bildirmekle yükümlü oldukları ve bildirim yapmak için cinsel istismar kuşkusu olmasının yeterli olduğunun altını çizmesi bakımından önemlidir (Koca, 2012; Koçtürk, 2018). Yukarıda sayılan yasal nedenlerle psikolojik danışmanlar, cinsel istismarla ilgili duyum aldıklarında gizlilik ilkesini ihlal ederek bildirim yapmalarının zorunlu olduğunu hatırlamalıdır. Ayrıca bildirim konusunda isteksizlik yaşayan meslektaşlar ve eğitimcilerle karşılaştıklarında ise yasal yükümlülükleri hatırlatarak cinsel istismar sorunlarına ihbar ile müdahale edilmesi gerektiğinin önemi vurgulanmalıdır.

Adli İhbar Süreci

Özel ya da resmi bir eğitim kurumunda bir çocukla ilgili istismar kuşkusu belirdiğinde psikolojik danışmanın ilk yapması gereken okul yönetimi ile durumu paylaşmak ve bu olayı bir tutanakla resmileştirmektir. Durumu tek başına üstlenmek yerine okul yönetimi ile işbirliği içerisinde gerekli yasal bildirim yapılması sağlanmalıdır (Koçtürk, 2018). Fakat bazen, farklı nedenlerle okul yönetimi bildirim yapmada isteksizlik gösterebilmektedir. Böyle durumlarda okul yönetiminin onayı olmasa bile okul psikolojik danışmanı etik ve yasal sorumluluklarını hatırlayarak durumu adli birimlere iletmek zorundadır (Koca, 2012).

Okul psikolojik danışmanı en yakın karakola giderek polise, çocuk şubeye veya savcıya ihbar yapabilir (İnsan Hakları Derneği (İHD), 2008). Psikolojik danışmanın yasal sorumluluğu bu şekilde yerine getirilerek tamamlanmış olsa bile mağdur çocuğu, ihbar ve sonrası süreçle ilgili bilgilendirmek ve çocuğu sürece hazırlamak da oldukça önemlidir. İhbar polise yapıldığında çocuğun polisi görmesinin yarattığı korku, bazı çocukların ifade değiştirmesine ve olayı yadsımasına neden olabilir (Koçtürk, 2018). Bu tür istismar olaylarında çocuktan alınan ilk ifadenin çok önemli olduğu bilinmektedir. Eğer ilk ifade yeterince kapsamlı ve ayrıntılı değilse, mağdurun ifadesinin tekrar tekrar alınması durumu da çocuğun travmayı zihninde tekrar tekrar yaşamasına anlamına gelmektedir. İfade alımı sırasında çocuğun yanında bir uzmanın bulunması zorunluluğu olmasına karşın uygulamada zaman zaman sıkıntılar yaşanabildiği not edilmiştir (Yüksel vd., 2013). Çocuk süreçle ilgili bilgilendirilirken olayın nasıl gerçekleştiğinin ayrıntılı biçimde mağdura sorulacağı hatırlanmalıdır.

Ayrıca bu görüşmeler sonucunda olayın kanıtı (delile) dayandırılması için mağdurun adli tıpa gönderilmesi de söz konusu olabilmektedir. Sanay'ın (2018) verdiği bilgilere göre istismar olayı yeni yaşanmışsa, çocuğun polis nezaretinde genital muayenesinin yapılması ve giysilerinin incelenmesi de gerekebilmektedir. Bu verilerle hazırlanan rapor, soruşturma aşamasında toplanan ifade ve kanıtlarla birleştirilerek dava için hazırlanmış olmaktadır. Eğer alınan ifade ya da rapor yeterince açık ve anlaşılır değilse hakim, çocuğun olayı mahkemede tekrar anlatmasını isteyebilmektedir. Bu da mağdurun yaşadığı travmayı tekrarlamasına neden olabilmektedir. Bu işleyişin kolaylaşması ve çocuğun süreçte yıpranmasının önüne geçilmesi için Türkiye genelinde toplam 41 çocuk izlem merkezi (ÇİM) açılmıştır (Sağlık Bakanlığı, 2019).

Sağlık Bakanlığına bağlı olarak devlet, üniversite ya da çocuk hastanelerinin içinde açılmış ÇİM'ler ile cinsel istismar mağduru çocukların olayı farklı birimlerde farklı kişilere defalarca anlatmak zorunda kalarak travmatize edilmesinin ve örselenmesinin önlenmesi amaçlanmıştır (Çocuk İzlem Merkezi, 2012). ÇİM'ler, çocukların sabırla ve yargılanmadan dinlenmesi, alanında uzman kişiler tarafından değerlendirilerek mahkeme için en kapsamlı raporların hazırlanması ve davanın en hızlı şekilde sonuçlanmasını sağlamaları bakımından çok önemlidir. Ayrıca bu kurumda çalışanlar tarafından ailelere, çocuklara ve eğitimcilere istismar ile ilgili eğitimler de düzenlenmektedirler (Sanay, 2018; Yüksel vd., 2013).

Yukarıda açıklanan süreç değerlendirildiğinde, okullarda ve RAM'larda çalışan psikolojik danışmanların çalıştıkları illerde ÇİM olup olmadığını araştırmaları ve olası ihbar durumunda ÇİM ile görüşerek süreci ilerletmeleri mağdur için son derece önemlidir. Ayrıca bu birimlerde çalışanlarla işbirliği yapılarak okul ve RAM'larda çalışan personelin çocuk ihmal ve istismarı konusunda en doğru biçimde bilgilencikleri de sağlanabilir.

Koruma ve Önleme Çalışmaları

Hem okullarda hem de RAM'larda çalışan psikolojik danışmanların çocuk ihmal ve istismarı konusunda iki temel alanda çalışmalar yapması beklenmektedir; koruma/önleme ve krize (bunalıma) müdahale. Bu çalışmaları yaparken psikolojik danışmanların çok yönlü değerlendirmeler yapması ve yalnızca çocuklarla değil, aile, öğretmen, yönetici, diğer alan çalışanları, konuyla ilişkili dernekler, adli birimler ve sağlık birimleri ile de işbirliği içinde olması oldukça önemlidir (ASCA, 2017).

Önleyici Rehberlik Çalışmaları

Önleme, psikolojik danışman görevlerinin en önemlilerinden biri olarak değerlendirilebilir. Farklı biçimlerde sınıflandırılabilen önleyici müdahaleler (O'Connell, Boat ve Warner, 2009), ülkemizde genellikle temel, ikincil ve üçüncül önleme aşamaları şeklinde ele alınmıştır (Koçtürk, 2018; Korkut, 2004). Temel (birincil) önleme, önlemenin en genel biçimidir ve tüm bireylere yöneliktir (Macklem, 2014). Çocuğun, anne babaların, eğitimcilerin ve toplumun çocuk ihmal ve istismarı hakkında bilgilendirilmesi, istismar belirtilerini fark etmeleri konusunda eğitilmeleri, adli ihbar süreci ile ilgili bilinçlenmeleri birincil düzey önlemeye örnek oluşturur.

Psikolojik danışmanlar bu aşamada farkındalık artırıcı seminerler ve uygulayacakları önleme etkinlikleri ile birincil önleme çalışmalarını gerçekleştirebilirler.

Temel önleme aşamasında öncelikle çocukların, anne babanın ve eğitimcilerin konu hakkında neler bildiğini anlamak gereklidir (Macklem, 2014). Örneğin, çocuklar çoğu zaman yaşadıklarının istismar olduğunu farkında olmayabilirler. Sadece yaşadıklarının “kötü” ve “yanlış” olduğunu hissederler (Bryant, 2009; McElvaney, 2016; Walker ve Shinn, 2002). Bu durumda çocuklara iyi kötü dokunuş arasındaki farklar, bu tarz bir durum yaşadıklarında kiminle konuşmaları gerektiği, kimlerden nasıl yardım isteyebileceklerinin öğretilmesi son derece önemlidir.

Ebeveynlerin de konu ile ilgili bilgilendirilmelerinin ve önleme programlarına dahil edilmelerinin gerekli olduğu belirtilir (Topping ve Borran, 2009; Wurtele ve Kenny, 2010). Yapılan araştırmalarda anne babaların ihmal ve istismar konusu ile ilgili yeterli bilgilerinin olmadığı ve önleyici çalışmalara ailelerin katılımının yürütülen önleme programların etkililiğini arttırdığı sonucuna ulaşılmıştır (Akbaş, 2014; Topping ve Borran, 2009; Walsh ve Brandon, 2012). Ayrıca eğitimcilerin ihmal ve istismarı tanımlayabilecekleri bir konuma sahip olmalarına karşın konu ile ilgili yeterli bilgi ve donanıma sahip olmadıkları inancına sahip olmaları (Açar ve Tekin, 2018; Minard, 1993; Toydemir ve Efilti, 2019) bilgilendirilme çalışmalarının bu aşamada yapılmasının gerekli olduğuna işaret etmektedir. Yine eğitimcileri bilgilendirme adına Koçtürk’ün (2018) “Çocuk İhmalini ve İstismarını Önlemede Okul Çalışanlarının Sorumlulukları” adlı makalesi ile İnsan Hakları Derneği’nin (2008) hazırladığı “Çocuk İhmal ve İstismarını Önleme: Öğretmenler ve Aileler İçin Eğitim Kılavuzu”, okul ve RAM’larda çalışan psikolojik danışmanlarca eğitim materyali olarak kullanılabilir.

İkincil düzey önleme, sorunun var olduğundan kuşkulanan ve risk altında olduğu düşünülen bireylerle yapılan çalışmalardır (Koçtürk, 2018; Macklem, 2014). Bu düzeydeki önlemenin amacı, henüz gerçekleşmiş ya da gerçekleşmesi olası olayların süre ve sayı olarak artmasını engellemedir (Korkut, 2004). İstismar konusu düşünüldüğünde, riskli davranışlar sergileyen çocuklarla yapılan çalışmalar ikincil düzey önlemeye örnek oluşturabilir. Konu hakkında farkındalığın oluşturulmasının ötesinde risk altındaki çocuklara baş etme becerileri kazandırılarak ihmal ve istismar riskinin azaltılması amacıyla yapılan çalışmalar, ikincil düzey çalışmalardır. İkincil ve üçüncül düzey önleme çalışmalarının çare bulucu ve iyileştirici etkilerinin olması beklenmektedir (Korkut, 2004; Walker ve Shinn, 2002).

Üçüncül düzey önleme aşaması ise sorunu doğrudan yaşamış kişilerle krize (bunalıma) müdahale çalışmalarının yapıldığı, çocuğun tekrar istismara uğrama riskini önleme çalışmalarını da içeren uygulamaların gerçekleştirildiği aşama olarak tanımlanabilir (Koçtürk, 2018; Macklem, 2014; Walker ve Shinn, 2002). Bu aşamanın önleme değil tedavi aşaması olduğu da belirtilir (Korkut, 2004). Eğer psikolojik danışman çocuğun gereksinim duyduğu psikolojik yardımı sağlama konusunda yetkin değilse, bu aşamada gerekli yönlendirmelerin yapılması ve mağdurun en etkili desteği almasının sağlanması oldukça önemlidir.

Macklem (2014) ve Korkut (2004), temel, ikincil ve üçüncül düzey önleme aşamaları iç içe geçtiğinden aşamalar arası ayırım yapmanın kolay olmadığını belirtmişlerdir. Örneğin bir okulda, temel ve ikincil düzey önleme aşamaları arasında ayırım yaparken istismar konusunda az riskli ve çok riskli öğlencileri birbirinden ayrılmak hiç de kolay olmayacaktır. Bu nedenle, böyle bir durumda okulun bulunduğu bölgenin özellikleri göz önüne alınarak birincil ve ikincil önleme çalışmalarının birleşimi okulun tümüne uygulanabilir. Ayrıca bazı araştırmacılar üçüncül düzey önleme aşamalarının tedavi sürecini kapsamamasından dolayı psikolojik danışmanların bu aşamada sadece yönlendirme yapmasının uygun olduğunu savunur.

Okul Temelli ve Kanıt Dayalı İstismarı Önleme Programları

İstismarı önleme programlarının ana amacı çocukların istismarla ilgili bilgilerine ve istismar karşısında kendilerini koruma becerilerine olumlu katkı yapmasını sağlamaktır (Topping ve Barron, 2009). Bu önleme programlarının çoğunun okul temelli hazırlanmış olması uygulama maliyetini düşürmesi ve konu ile ilgili tüm paydaşlara (öğrenciler, okul personeli ve ebeveyleyler) kolayca ulaşılabilen bir konumda olmasından dolayı programların erişilebilirliğini artırması bakımından önemlidir (Walsh, Zwi, Woolfenden ve Shonsky, 2018). Dünya Sağlık Örgütü de okul temelli önlemenin üzerinde durup şiddeti önleme konusunda bir kitapçık oluşturmuş, cinsel şiddeti önleme de dahil olmak üzere okullarda kullanılabilir farklı önleme stratejilerini eğitimcilerle ve ruh sağlığı çalışanları ile buluşturmuştur (WHO, 2019). Ayrıca aynı konu ile ilgili dokuz modülden oluşan bir yetişkin eğitimi kurs materyali de oluşturan Dünya Sağlık Örgütü, bu çalışmayı da ücretsiz olarak ilgililere sunmuştur (WHO, t. y.).

Okul temelli geliştirilen önleme programlarının araştırma ile desteklenmesi (kanıta dayalı olması) yani programın değerlendirmesinin yapılması son derece önemlidir (Kardaş ve Yalçın, 2016; Walsh vd., 2018). Etkililiği kanıtlanmış ve yaygın kullanılan istismarı önleme programı örneklerinden bazıları şunlardır: Evet Hissi, Hayır Hissi (Feeling Yes, Feeling No; Hazzard, Webb, Kleemeier, Angert ve Pohl, 1991), İyi Dokunuş Kötü Dokunuş (Good Touch, Bad Touch; Harvey, Forehand, Brown ve Holmes, 1988), ESPACE Çocuk cinsel istismarını önleme programı (SPACE child sexual abuse prevention program; Cooper, 1991) ve Kırmızı Bayrak Yeşil Bayrak (Red Flag/ Green Flag; Williams, 1980). Bu programların içerikleri Tablo 1'de özetlenmiştir. Alanyazın incelendiğinde Türkiye'de cinsel istismarı önleme konusunda okul çağı çocuklarına uygulanmış ve etkililiği değerlendirilmiş çalışmalardan biri Çeçen-Eroğul ve Kaf Hasırcı (2013) tarafından 4. sınıf öğrencileri ile gerçekleştirilmiştir. Ön test, son test ve kontrol grubu ile oluşturulmuş bu çalışmada, İyi Dokunuş Kötü Dokunuş programının kültüre uyarlanmış biçimi kullanılmıştır. Yapılan araştırma sonucunda cinsel istismarı önleme programının 4. sınıf öğrencileri üzerinde etkili olduğu ve etkisinin sekiz hafta sürdüğü sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca Yılmaz (2019) doktora tez çalışması kapsamında, okul temelli cinsel istismardan koruma psiko-eğitim programı geliştirmiş ve bu programın öğrenciler, öğretmenler ve anne-babaların bilgi düzeylerine etkisini incelemiştir.

Araştırma sonucunun öğrencilerle ilgili bölümüne göre programın 2. 3. ve 5. sınıf öğrencilerinin cinsel istismar bilgi düzeylerinde anlamlı bir fark oluşturduğu rapor edilmiştir.

İstismarı önleme konusunda geliştirilip uygulanan programlarla yapılmış meta analiz değerlendirmeleri sonucu bu programları daha etkili yapan bazı özellikler belirlenmiştir (Topping ve Barron, 2009; Walsh vd., 2018). Etkili programların ortak özellikleri şu şekilde sıralanabilir: (1) Programlar istismar ile ilgili bilgi ve istismardan korunma becerilerini kapsmalıdır, (2) mutlaka model olma, tartışma ve rol oynama yöntemlerini içermelidir, (3) en az dört ya da beş oturumdan oluşmalıdır, (4) programlar yalnızca alan uzmanlarınca değil farklı meslek gruplarınca (öğretmenler, eğitimciler) da verilebilecek anlaşılabilirlikte ve yalınlıkta olmalıdır, (5) anne-babalar etkin olarak programlara dahil edilmelidir, (6) programın etkililiğinin nasıl değerlendirileceği en baştan belirlenmiş olmalı ve süreç içerisinde bu ölçümler yapılmalıdır, (7) değerlendirme aşamasında yalnızca kısa ya da yalnızca uzun ölçekler kullanılmamalıdır, dengeli bir seçim yapılarak ölçümler gerçekleştirilmelidir, (8) değerlendirme sadece bilgi düzeyi ile sınırlı kalmamalı bunun yanı sıra risk algılaması, iyi kötü dokunma ayrımı, olası tehlike durumlarına verilecek tepkiler, kaygı, girişkenlik gibi beceriler de değerlendirme kapsamına alınmalıdır, (8) programda istismarla ilgili edinilen bilgi ve becerilerin kalıcılığının ölçülmesi de gereklidir (Topping ve Barron, 2009; Walsh vd., 2018).

Tablo 1

İstismarı Önlemede Kullanılan Kanıta Dayalı Programlarla İlgili Genel Bilgiler

Programın Adı	İçeriği	Kullanılan Yöntemler
<i>Evet Hissi, Hayır Hissi</i> (Hazzard vd., 1991)	Bazı dokunuşların çocuklarda iyi ya da kötü his yaratacağı; kötü dokunuşlara çocukların hayır diyebilmesi, ortamdaki uzaklaşabilmeleri ve olayı güvendikleri bir yetişkinle paylaşabilmeleri; çocukların tanımadıkları kişilerle karşılaştıkları tehlikeli durumlarda sorun çözme becerilerini kullanabilmeleri; çocukların bazen tanıdıkları yetişkinler tarafından istismara uğrayabileceği; böyle durumlarda eğer olayı paylaştıkları ilk yetişkin kendilerine inanmazsa kendilerine inanan başka bir yetişkin buluna kadar bu durumu başkaları ile paylaşmaları gerektiği ve cinsel istismarın asla kendi suçları olmadığı konularına odaklanılmaktadır.	Videolar, tartışma soruları, rol oynama, çizgi roman, ödev ve el broşürleri

Tablo 1 (devam)

Programın Adı	İçeriği	Kullanılan Yöntemler
<i>İyi Dokunuş Kötü Dokunuş</i> (Harvey, vd.,1988)	Cinsel istismarın ne olduğu; iyi, kötü ve cinsel istismar amaçlı dokunuşların farklılıkları; beş vücut güvenliği kuralının tanıtılması (bedenine kimin dokunacağına karar verebilme, bir şeylerin ters gittiğini ve huzursuz olduğunu fark edebilme, “hayır” deyip ortamdan uzaklaşabilme, ne olduğunu birine söyleyebilme, eğer bir istismar söz konusuysa bunun hiçbir zaman çocuğun suçu olmadığını bilme).	Hikaye, oyun, video, rol oynama, model olma ve güçlendirme becerileri
<i>ESPACE Çocuk cinsel istismarını önleme programı</i> (Cooper, 1991)	Çocukların kişilik ve güvende olma hakları ile ilgili bilgilendirilmeleri; gerektiğinde kendilerini savunmak için bağırımları (self-defense yell); arkadaşlarından ya da güvenilir buldukları yetişkinlerden yardım isteme becerilerini edinmeleri.	Rol oynama, tartışma soruları ve model olma
<i>Kırmızı Bayrak Yeşil Bayrak</i> (Williams, 1980)	Cinsel istismarın tanımı; yabancı kişilerin, tanıdıkların ve aile üyelerinin iyi ve kötü dokunuşları arasındaki farkları anlama; önleme ile ilgili kuralları bilme; yardım istenebilecek yetişkinleri belirleme, önleme becerilerinin (“hayır” deme, ortamdan hızla uzaklaşma ve yetişkinle durumu paylaşama) öğrenilmesi, ebeveynlere konu ile ilgili uyum eğitimi (oryantasyon) yapılması, öğretmenler ve gönüllülerle bilgi paylaşımı.	Film ve boyama etkinlikleri

Krize Müdahale: Cinsel İstismar Mağduru ile Görüşme

Eğer bir eğitim kurumunda, bir öğrencinin istismara uğradığından kuşku duyuluyorsa, çocuk öncelikle gözlenmeli ve uygun bir zamanda kendisi ile bir görüşme ayarlanmalıdır. Çoğu zaman bu görüşmenin etkililiğini görüşmede sorulan sorular ve alınan yanıtlara verilen tepkiler belirler (WHO, 2003). Görüşmede McElvaney’in (2016) önerdiği şu sorular kullanılabilir: “Son zamanlarda çok sessiz olduğunu fark ettim. Seni rahatsız eden bir şey var mı? Anlatmak ister misin?”, “Konuşmak istediğin bir şey var mı?”, “Ne oldu? Nasıl oldu?”, “Son zamanlarda

üzgün görünüyordun. Paylaştığın olay hakkında konuşmak zor olmalı, şimdi nasıl hissediyorsun?”, “Bu olay hakkında konuşmak sana ne hissettirdi?” vb.

Eğer çocuk açık olmayan, karmaşık olarak bir şeyler anlatıyorsa, “Bunu biraz daha açık mısın?”, “Bu ifade ile ne demek istedin?” şeklinde geri dönütlerle olayın daha açık ve anlaşılır duruma gelmesi sağlanabilir. Eğer çocuk stresli ise duyarlı biçimde konuşmak son derece önemlidir. Bu süreçte, çocuğa güvenli bir ortam sağlanması, psikolojik danışmanın kendine güvenerek ve ne yaptığını bilerek yardımcı olmaya çalıştığını çocuğa hissettirmesi beklenir. Çocuk yaşadıklarını paylaşmıyorsa kendini güvende hissedene kadar paylaşım yapmamasını kabul etmek gerekir, bu durumun normal karşılanması mağduru kendini hazır hissetmesine katkı sağlayabilir. Ayrıca güvenli bir ilişkinin kurulmasının zaman alacağı da hatırlanmalıdır. Kısacası, açık uçlu sorularla olayı anlamaya çalışmak ve açık olmayan bölümlerin açıklamasını istemek gerekir (İHD, 2008; McElvaney, 2016; WHO, 2003).

Çocukların istismar gibi zorlu yaşantılar sonucu genellikle kendilerini suçlamaları ve bu yaşadıklarının kendi hataları olduğunu düşündükleri gözlenir (Van der Kolk, 2015). Görüşme boyunca çocukların yaşananların kendi suçları olmadığını tekrar tekrar duymaya gereksinimleri vardır. “Bu senin hatan değildi” biçiminde hatırlatmalar yapmak önemlidir. Yaşananları dinlemek, psikolojik danışmanı da etkileyebilir ve farkında olmadan verilen tepkilerle çocuğun utanması ya da kendini suçlama davranışının pekişmesi durumu söz konusu olabilir. Bunun olmaması için duyarlı olmak ve dinleyerek yardımcı olmaya çalışırken olayları olduğundan farklı yorumlamamak konusunda oldukça dikkatli olmak gerekir. Hiçbir koşulda, çocuklar istismara uğradıkları için suçlanmamalıdır (McElvaney, 2016; Van der Kolk, 2015; WHO, 2003). Ayrıca Dedeler, Öpöz ve Öztürk (2016) çocuğun yaşadıklarını daha kolay anlatabilmesini sağlamak amacıyla çizimlerin, kitapların, kum havuzu gibi yöntemlerin kullanılabileceğini belirtmişlerdir.

Yapılan görüşmenin içeriği doğrultusunda eğer cinsel istismar kuşkusu ortaya çıkmışsa bundan sonraki süreçle ilgili atılması gereken adımlar en anlaşılır ve basit biçimde çocukla paylaşılabilir. Bu görüşmede edinilen bilgiler sonucunda görüşmenin gizli kalamayacağı, mağduru koruma amacı doğrultusunda psikolojik danışmanın başkaları ile görüşmesi gerekeceği çocuğa anlatılmalıdır. Görüşmeden sonra kurum yönetimi konu ile ilgili bilgilendirilmelidir. Ayrıca şüphelinin kim olduğu göz önünde bulundurularak aile ile iletişime geçmek ve konu ile ilgili bilgi vermek gerekir. Bununla birlikte var olan cinsel istismar kuşkusu ile ilgili gerekli adli bildirim yapılmalıdır (Bryant, 2009; İHD, 2008; Koçtürk, 2018).

Süreç başladıktan sonra bağlı bulunulan RAM rehberlik hizmetleri bölümü ve varsa ÇİM ile iletişime geçilmesi, konu ile ilgili yardım ve destek alınması önemlidir. Bir öğrenci ile ilgili istismar olayının okulda ortaya çıkması; öğrencinin etiketlenmesine, ebeveynlerin çocuğu kaçırmamasına, baskı yapıp ifadesini değiştirmelerine ve hatta intihar girişimine neden olabilir (Koçtürk, 2018). Bu nedenle özellikle aile görüşmelerinin adli mercilerdeki istismar konusunda özel eğitim

almış kişilerce yapılması ya da onların desteği ile gerçekleştirilmesi son derece önemlidir. Fakat okullarda çalışan psikolojik danışmanların, okul kapsamında psikososyal koruma, önleme ve krize (bunalıma) müdahale ekibi ile Psikososyal Koruma, Önleme ve Krize Müdahale Hizmetleri Yönergesi'nde (2019) belirtilen ve aşağıda listelenmiş çalışmaları gerçekleştirmeleri beklenir:

- Okul ekibi travma/kriz durumunun hemen ardından ayrıntılı bilgi edinmek amacıyla “Psikososyal Koruma, Önleme ve Krize Müdahale Hizmetleri Gözlem Formu”nu doldurur.
- Okulda yaşanan travma/kriz durumlarına yönelik gerçekleştirilen krize müdahale çalışmalarını “Psikososyal Koruma, Önleme ve Krize Müdahale Hizmetleri Çalışma Raporu”nu doldurarak okul müdürlüğü aracılığıyla İl/İlçe Millî Eğitim Müdürlüğüne gönderir.
- Travma/kriz durumlarına yönelik gerçekleştirdiği çalışmalar sonunda gerekli izleme ve değerlendirmeyi yapar, “Psikososyal Koruma, Önleme ve Krize Müdahale Hizmetleri İzleme Formu”nu doldurarak okul müdürlüğü İl/İlçe Millî Eğitim Müdürlüğüne gönderir.
- Travma/kriz durumlarından etkilenen bireylere ilişkin kayıtları başta gizlilik ilkesi olmak üzere etik kurallara uygun bir şekilde tutar ve saklar.
- Gerek görülmesi hâlinde travma/kriz durumlarından etkilenen bireylerin öğretmenleri, ailesi, arkadaşları gibi yakın çevresinin de krize müdahale sürecine katılımını sağlar.
- Okulda risk grubunda bulunan ve travma/kriz durumlarından etkilenen bireyleri gerektiğinde ilgili kurum ve kuruluşlara yönlendirir (Psikososyal Koruma, Önleme ve Krize Müdahale Hizmetleri Yönergesi, 2019, s. 215).

Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Ülke nüfusunun dörtte birinden fazlasını oluşturan çocukların karşılaştıkları en önemli sorunlarından biri ihmal ve istismardır. Özellikle cinsel istismar olaylarında, konu ile ilgili farkındalığı olmayan çocuklar kendilerini nasıl korumaları gerektiğini öğrenmeye gereksinim duyarlar. Fakat alanyazın göstermiştir ki çocukları eğitecek anne-babalar ve eğitimciler de cinsel istismar hakkında yeterli donanıma sahip olmayabilirler. Bu durumda çocuklara psikolojik destek sağlamakla sorumlu olan psikolojik danışmanlara önemli görevler düşmektedir. Hem okullarda hem de RAM'larda çalışan psikolojik danışmanlar cinsel istismar konusunda çocukları, ebeveynleri ve eğitimcileri bilinçlendirmekle sorumludurlar. Bu çalışmanın, psikolojik danışmanlara, çocuk ihmal ve istismarı konusunda etik ve yasal sorumluluklarını hatırlatırken uygulanabilecek kanıta dayalı önleyici psikolojik danışma ve rehberlik çalışmaları ile ilgili fikir vermesi bakımından da alanyazına katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Kaynakça

- Açar, A. ve Tekin, U. (2018). Ortaöğretim kurumlarındaki öğretmenlerin çocukluk çağı travmatik yaşantı düzeyi ile çocuk istismarına yönelik farkındalıkları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *İnsan ve Sosyal Bilimler Dergisi*, 1, 10-24.
- Akbaş, G. E. (2014). Farklı sosyoekonomik düzeydeki ergenlerin çocukluk dönemi istismar yaşantıları: Ankara Altındağ ve Çankaya örneği. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 25(2), 75-96.
- Alaggia, R. (2004). Many ways of telling: Expanding conceptualization of child sexual abuse disclosure. *Child Abuse & Neglect*, 28, 1213- 1227.
- American Counseling Association (2014). *ACA code of ethics*. Alexandria, VA: Author.
- American School Counselor Association (2016). *ASCA Ethical Standards for School Counselors*. Alexandria, VA: Author.
- American School Counselor Association (2017). *The professional school counselor and the identification, prevention and intervention of behaviors that are harmful and place students at-risk*. Retrieved from https://www.schoolcounselor.org/asca/media/asca/PositionStatements/PS_AtRisk.pdf
- Aslan, F. ve Erkol, Z. (2019). Yıllarca karanlıkta kalan ensest. *Nobel Med*, 15(3), 52-57.
- Bryant, J. K. (2009). School Counselors and Child Abuse Reporting: A National Survey. *Professional School Counseling*, 12(5), 333-342.
- Cooper, S. J. (1991). *New strategies for free children: Child abuse prevention for elementary school children*. Columbus, OH: The National Assault Prevention Center.
- Çeçen-Eroğul, A. R. ve Kaf Hasircı, O. (2013). The effectiveness of psycho-educational school-based child sexual abuse prevention training program on Turkish elementary students. *Educational Sciences: Theory and Practice*, 13(2), 725-729.
- Çocuk Koruma Kanunu (2005). <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5395.pdf> adresinden erişilmiştir.
- Dedeler, M., Öpöz, T. ve Öztürk, C. (2016). Çocukluk çağı cinsel istismarına yönelik tedavi ve önleme yaklaşımları: Bir gözden geçirme. *AYNA Klinik Psikoloji Dergisi*, 3(1), 28-43. doi: 10.31682/ayna.470637
- İnsan Hakları Derneği (2008). *Çocuk ihmali ve istismarını önleme: Öğretmenler ve aileler için eğitim kılavuzu*. Ankara: Berkay Ofset.

- Hazzard, A. P., Webb, C., Kleemeier, C., Angert, L., and Pohl, L. (1991). Child sexual abuse prevention: Evaluation and one-year follow-up. *Child Abuse and Neglect*, 15, 123-138.
- Harvey, P., Forehand, R., Brown, C., and Holmes, T. (1988). The prevention of sexual abuse: Examination of the effectiveness of a program with kindergarten-age children. *Behavior Therapy*, 19, 429-435.
- Kardaş, F. ve Yalçın, İ. (2016). Kanıta dayalı uygulamalar ve psikolojik danışman ve rehberlik alanına yansımaları. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 6(45), 13-24.
- Keklik, İ. (2010). Psikolojik danışma alanının hak savunuculuğu bağlamında birey ötesi sorumlulukları. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 4(33), 89-99.
- Koca, M. (2012). Çocuk istismarında ihbar yükümlülüğü. *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 3, 113-127.
- Koçtürk, N. (2018). Çocuk ihmalini ve istismarını önlemede okul çalışanlarının sorumlulukları. *Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 5(1), 38-47.
- Koçtürk, N. (2019). Tekrarlanan cinsel istismar mağduriyeti ve okul ortamında yapılması gerekenler. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırma Dergisi*, 8(2), 965-990.
- Koçtürk, N. and Yüksel, F. (2018) The characteristics of child sexual abuse in the school environment in Turkey. *Journal of Child Sexual Abuse*, 27(7), 852-869. doi: 10.1080/10538712.2018.1501787
- Korkut, F. (2004). *Okul temelli önleyici rehberlik ve psikolojik danışma*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Lambie, G. W. (2005). Child abuse and neglect: A practical guide for professional school counselors. *Professional School Counseling*, 8(3), 249-258.
- Macklem, G. L. (2014). *Preventive mental health at school: Evidence-based services for students*. Newton, MA: Springer.
- McElvaney, R. (2016). *Helping Children to Tell About Sexual Abuse Guidance for Helpers*. Philadelphia, PA: Jessica Kingsley Publishers.
- Milli Eğitim Bakanlığı Rehberlik Hizmetleri Yönetmeliği (2017). <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2017/11/20171110-2.htm> adresinden edinilmiştir.
- Minard, S. M. (1993). The School Counselor's Role in Confronting Child Sexual Abuse. *The School Counselor*, 41(1), 9-15.

- Nazlı, S. (2007). Psikolojik danışmanların değişen rollerini algılayışları. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 18(10), 1-17.
- O'Connell, M. E., Boat, T., and Warner, K. E. (Eds.). (2009). *Preventing mental, emotional, and behavioral disorders among young people: Progress and possibilities*. Washington, DC, US: National Academies Press.
- Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü (2018). *Rehberlik Hizmetlerinin Yürütülmesi*. http://battalgaziram.meb.k12.tr/meb_iys_dosyalar/44/05/763698/dosyalar/2018_09/13104525_bakanlyk_yazY.pdf adresinden edinilmiştir.
- Paslı, F. (2017). Cinsel istismara uğrayan çocukların ekolojik sistem yaklaşımı açısından incelenmesi. *Gazi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 2(2), 39-53.
- Polat, O. (2018). *Türkiye'de çocuk istismarı raporu – 2. ASUMA - Acıbadem Mehmet Ali Aydınlar Üniversitesi Suç ve Şiddetle Mücadele Uygulama ve Araştırma Merkezi*. İstanbul.
- Prevent Child Abuse America. (2019). *Recognizing child abuse: What parents should know*. Retrieved from <http://preventchildabuse.org/resource/recognizing-child-abuse-what-parents-should-know/>
- Psikososyal Koruma, Önleme ve Krize Müdahale Hizmetleri Yönergesi (2019). http://orgm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2019_04/11165830_psikososyal_koruma_Ynleme_krize_mYdahale_hizmetleri_yYnergesi.pdf adresinden edinilmiştir.
- Remley, T. P., and Herlihy, B. (2014). *Ethical, legal, and professional issues in counseling*. Upper Saddle River, NJ: Pearson Inc.
- Çocuk İzlem Merkezi. (2012). T.C. Resmi Gazete (28431, 04 Ekim 2012). <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2012/10/20121004-5.htm> adresinden erişilmiştir.
- Sağlık Bakanlığı (2019). *Çocuk izlem merkezi (ÇİM) listesi*. <https://khgmsaglikhizmetleridb.saglik.gov.tr/TR,43119/cocuk-izlem-merkezi-cim-listesi.html> adresinden erişilmiştir.
- Sanay, B. (2018). *Kardeşini doğurmak: Türkiye'de ensest gerçeği*. İstanbul: Doğan Egmont Yayıncılık ve Yapımcılık Tic. A. Ş.
- Sivis-Cetinkaya, R. (2014). Ethical dilemmas of Turkish counsellors: A critical incidents study. *British Journal of Guidance & Counselling*, 43, 476-491. doi:10.1080/03069885.2014.987726
- Sivis-Cetinkaya, R. (2015). Turkish school counselors' experiences of reporting child sexual abuse: A brief report. *Journal of Child Sexual Abuse*, 24(8), 908-921. doi:10.1080/10538712.2015.1084072

- Tat, M. C. Ve Öztürk, A. (2019). Çocuk cinsel istismarında kendini açığa vurma sürecinde ekolojik sistem modeli yaklaşımı. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 11(3), 363-385. doi:10.18863/pgy.45511
- Topping, K. J., and Barron, I. G. (2009). School-based child sexual abuse prevention programs: A review of effectiveness. *Review of Educational Research*, 79(1), 431. doi: 10.3102/0034654308325582
- Toydemir, A. ve Efiltili, E. (2019). Özel eğitim kurumlarında çalışan öğretmenlerin çocuk ihmal ve istismarına ilişkin bilgi ve farkındalık düzeylerinin incelenmesi. *Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 10(17), 490-519.
- Türk Ceza Kanunu. (2004). <https://www.tbmm.gov.tr/kanunlar/k5237.html> adresinden erişilmiştir.
- Türk Dil Kurumu (2019). *Türkçe güncel sözlük*. http://tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5d94a448eeabb8.53510086 adresinden edinilmiştir.
- Türkiye İstatistik Kurumu (2019). *İstatistiklerle Çocuk, 2018*. <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=30708> adresinden edinilmiştir.
- Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Derneği (2011). *Psikolojik danışma ve rehberlik alanında çalışanlar için etik kurallar*. Ankara.
- UNICEF (2004). *Birleşmiş Milletler Çocuk hakları Sözleşmesi*. https://www.unicefturk.org/public/uploads/files/UNICEF_CocukHaklarınaDairSozlesme.pdf adresinden edinilmiştir.
- Van der Kolk, B. (2015). *The body keeps the score: Brain mind, and body in the healing of trauma*. New York, NY: Penguin Books.
- Yılmaz, Y. (2019). *Okul temelli cinsel istismardan koruma psiko-eğitim programının öğrenciler, öğretmenler ve ebeveynlerin bilgi düzeylerine etkisi* (Yayımlanmamış doktora tezi). <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/>nden edinilmiştir (Tez No. 564612).
- Yüksel, F., Keser, N., Odabaş, E., Kars, G. B., Yurtkulu, F., Daşkafa, F. ve Cayrat, E. (2013). Çocuk istismarı ve çocuk izlem merkezleri. *Tıbbi sosyal hizmet dergisi*, 12(2), 18-23.
- Walker, H. M., and Shinn, M. R. (2002). *Structuring School-Based Interventions to Achieve Integrated Primary, Secondary, and Tertiary Prevention Goals for Safe and Effective Schools*. In M. R. Shinn, H. M. Walker, and G. Stoner (Eds.), *Interventions for academic and behavior problems II: Preventive and remedial approaches* (p. 1–25). National Association of School Psychologists.

- Walsh, K., and Brandon, L. (2012). Their Children's First Educators: Parents' Views About Child Sexual Abuse Prevention Education. *Journal of Child and Family Studies*, 21(5), 734- 746. doi: 10.1007/s10826-011-9526-4
- Walsh, K., Zwi, K., Woolfenden, S., and Shlonsky, A. (2018). School-based education programs for the prevention of child sexual abuse: A cochrane systematic review and meta-analysis. *Research on Social Work Practice*, 28, 33-55.
- Williams, J. (1980). *Red Flag/Green Flag people coloring book*. Fargo, ND: Rape and Abuse Crisis Center.
- World Health Organization (2003). *Guidelines for medico-legal care for victims of sexual violence*. Geneva, Switzerland: WHO Publications.
- World Health Organization (2006). *Preventing child maltreatment: A guide to taking action and generating evidence*. Geneva, Switzerland: WHO Publications.
- World Health Organization (2019). *School-based violence prevention: A practical handbook*. Geneva, Switzerland: WHO Publications. Retrieved from <https://www.who.int/publications-detail/school-based-violence-prevention-a-practical-handbook>
- World Health Organization (t. y.). *Preventing child maltreatment prevention course*. Retrieved from https://www.who.int/violence_injury_prevention/capacitybuilding/courses/child_maltreatment/en/
- Wurtele, S. K. & Kenny, M. C. (2010). *Primary prevention of child sexual abuse: Child- and parent-focused approaches*. In K. L. Kaufman (Ed.), *The prevention of sexual violence: A practitioner's sourcebook* (pp. 107-119). Holyoke, MA: NEARI Press.

Ethical, Legal Responsibilities of Counselors in Preventing Abuse and Suggestions for Preventive Guidance

ARTICLE TYPE	Received Date	Accepted Date	Online First Date
Review Article	09.11.2019	09.23.2020	09.24.2020

Nesime Can ¹
Ankara University

Abstract

Each year, the Ministry of National Education in Turkey sets out two general guidance services goals to be included in guidance plans by counselors working in educational institutions throughout the country. One of these two general goals determined by the Ministry for the 2018-2019 academic year was protection from neglect and abuse. This indicates that neglect and abuse is a problem that exists throughout the country, and also reminds the counselors working in schools and guidance research centers on their responsibilities on an extremely important issue. Considering this important responsibility in mind, the objectives of this article are as follows: (1) to define the neglect and abuse, and discuss the symptoms of abuse on children, (2) to frame the ethical and legal responsibilities of counselors about child neglect and abuse, (3) to explain the judicial report process (5) to introduce generally accepted abuse prevention programs by providing information on evidence based-counseling programs to counselors working in schools and guidance research centers; and (6) to provide advice on preventive guidance and crisis interventions.

Keywords: Neglect, abuse, ethics, legal responsibilities, preventive guidance, evidence-based counseling

¹Corresponding Author: Instructor, Faculty of Educational Sciences, Department of Educational Sciences, Program of Guidance and Psychological Counselling, E-mail: nesime.can@ankara.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0002-6448-1275>

Turkey Statistics Institute (TUIK) reported that, in 2018, the population of Turkey exceeds 82 million and nearly 23 million of the total population constitutes children under 18 years of age (TUIK, 2019). Given that more than a quarter of the country's population consists of children, it is considered as a necessity to know the problems of children better. According to the child abuse report published in 2018, the percentage of convicts of child sexual abuse increased from 42.5% in 2006 to 58.8% in 2016. The percentage of children who have been victims of sexual abuse has increased by 33% from 2014 to 2016 (Polat, 2018). Although these figures provide an idea about the significance of the situation, it is noteworthy that current data on child abuse is not available.

A number of studies have been conducted to better understand the characteristics of child sexual abuse in the school environment. Koçtürk and Yüksel (2018) examined 2238 incidents and found that 125 of these cases were sexual abuse cases and 64% of the perpetrators were adult individuals. Sivis-Cetinkaya (2014) collected data from 172 counselors and found that participants experienced ethical dilemmas mostly regarding confidentiality and privacy (56.4%) issues. In this study, it was also noted that 40.2% of the reported cases were related to sexual abuse and 37.1% were related to child sexual abuse (Sivis-Cetinkaya, 2014). Considering all these data, counselors working with children are expected to be knowledgeable and equipped with child neglect and abuse related issues. The purpose of this article is to provide information about the legal and ethical responsibilities of the counselors as well as the process of the report. Recommendations for preventive services and crisis intervention guidance are also provided.

Child Neglect and Abuse

Neglect is the absence of food, care, clothing, shelter, supervision or medical assistance for a child (Lambie, 2005); and abuse, in short, is a state of harm to the child with negative behavior. Abuse is divided into three categories as emotional, physical and sexual abuse according to the nature of the behavior and the effect it has on the child (Koçtürk, 2018). While the abuse negatively affects the victim's life in many ways, it leaves both serious and long-term consequences (Koçtürk, 2018; Lambie, 2005). According to Lambie (2005), the pivotal effects of abuse on the victim are helplessness, hopelessness, and shame. In addition, if the abuser is acquainted or an older member of the family, the victim may look for the mistake in herself/himself and be afraid to share this secret with others. Feeling worthless among his friends, the child can withdraw herself/himself from social environments. A child who is a victim of abuse can become quieter, calmer and withdrawn in class and social life, but more aggressive and belligerent. In some cases, it may even harm themselves or others. They may also tend to absenteeism or drop out of school. The long-term effects of abuse include depression and anxiety disorders, suicidal tendencies, developmental delay, learning disorders, aggressive behaviors, low academic achievement, drug use and early pregnancy (Lambie, 2005; Koçtürk, 2019; PCA, 2019; WHO, 2003).

Ethical and Legal Responsibilities Regarding Neglect and Abuse

Professional ethics exists to provide guidance on how members of the profession will behave in the implementation of a profession (Remley & Herlihy, 2014). In Turkey, the professional ethics of the counseling profession has been determined with the 2011 Code of Ethics, which is updated and published by TÜRK PDR-DER. According to this code, one of the basic principles is about social responsibility. Within the scope of this principle, it can be stated that counselors are obliged to understand the nature of neglect and abuse and work to prevent it with interventions (TÜRK PDR-DER, 2011). In addition, professional responsibilities are not limited to the listed principles and standards (Nazlı, 2007). Among these responsibilities, advocacy is an important role of counselors. Raising awareness of the community and educators on sexual abuse can also be considered as part of the advocacy tasks (Keklik, 2010).

The issue of child neglect and abuse is handled in the Guidance Services Regulation (2017) of the Ministry of National Education (MEB). In this context, when a child informs counselor about a sexual abuse incident, psychosocial protection, prevention, and crisis intervention team should intervene in accordance with Article 12 of the MEB Guidance Services Regulation (2017). Additionally, when the legal documents related to sexual abuse are examined, it is concluded that school counselors should have information about the United Nations Convention on the Rights of the Child, the Child Protection Law No. 5395 and the Turkish Penal Code No. 5237. The article 278 and 279 of the TPC are directly related to counselors. In particular, Article 279 states the obligation of the public official to report the sexual crime directly.

Process of Report

When the suspicion of abuse of a child in a private or public educational institution is manifested, the first step for the counselor is to inform the school administration and formalize this event with a record. Instead of undertaking the situation alone, the necessary legal notices should be made in cooperation with the school administration (Koçtürk, 2018). With or without consent of the school administration, the school counselor has to report the situation to the judicial units by remembering his/her ethical and legal responsibilities (Koca, 2012). To make a report, the school counselor can go to the nearest police station and file a report (Human Rights Association, İHD; 2008). It is important to note that to ease this process, a total of 41 child observance center (ÇİM) is established in Turkey. Thanks to these centers, children who have been victims of sexual abuse do not have to explain the incident to different people repeatedly (Çocuk İzlem Merkezi, 2012).

Protection and Prevention

Counselors are expected to work on two main areas which are prevention and crisis response. When conducting these interventions, it is important to remember that counselors make multi-faceted evaluations and cooperate not only with children but also with families, teachers, administrators, other field employees, related associations, forensic and health centers (ASCA, 2017). Prevention can be considered

as one of the most important tasks for counselors. Preventive interventions classified in different ways (O'Connell, Boat and Warner, 2009) and in Turkey there are three main stages for prevention: basic, secondary and tertiary prevention (Koçtürk, 2018; Korkut, 2004). Primary prevention is the most general form of prevention and is aimed at all individuals (Macklem, 2014). Informing the child, parents, educators and the society about child neglect and abuse, educating them to notice the signs of abuse, and raising awareness about the reporting process can be examples of primary prevention. At this stage, counselors can carry out primary prevention interventions through seminars and prevention programs. Secondary level prevention includes interventions for individuals at risk (Koçtürk, 2018; Macklem, 2014). The aim of this level of prevention is to prevent the increase in events that have occurred or are likely to occur (Korkut, 2004). Considering abuse, interventions for children who exhibit risky behaviors can be an example of secondary prevention. The third level of prevention can be defined as the phase in which crisis interventions are conducted with people who have experienced the problem directly (Koçtürk, 2018; Macklem, 2014).

The main purpose of abuse prevention programs is to ensure that children enhance their knowledge about abuse and learn skills to protect themselves against abuse (Topping & Barron, 2009). The majority of these evidence-based prevention programs are school-based, which is important in terms of reducing the cost of implementation and increasing the accessibility of the programs (Walsh, Zwi, Woolfenden and Shonsky, 2018). Some examples of commonly used abuse prevention programs are; Feeling Yes, Feeling No, (Hazzard, Webb, Kleemeier, Angert and Pohl, 1991), Good Touch, Bad Touch (Harvey, Forehand, Brown and Holmes, 1988), ESPACE Child sexual (ESPACE child sexual abuse prevention program; Cooper, 1991), and the Red Flag (Green Flag; Williams, 1980).

Crisis Intervention

It is very important to provide a safe environment for a child who is a victim of abuse. If the child is hesitant to talk about the incident, it should be remembered that it takes time to establish a secure relationship. It is necessary to understand the situation by asking open-ended questions for clarification (IHD, 2008; McElvaney, 2016; WHO, 2003). Base on the initial meeting with the child, if there is a suspicion of sexual abuse, the necessary steps should be taken. The school management should be informed after the meeting. It is also necessary to contact the family and provide information about the issue. Finally, a report has to be filed about the incident (IHD, 2008; Sanay, 2018).

Conclusion

Neglect and abuse are crucial problems faced by children in Turkey. Especially in cases of sexual abuse, children need to learn how to protect themselves. Therefore, counselors responsible for providing knowledge and support to children. Counselors working in both schools and counseling and reseach centers are responsible for raising awareness of children, parents, and educators about sexual abuse and protective skills which can learn through prevention programs.